

Білошапка В.С.,
професор кафедри банківської справи та страхування,
к.е.н., доцент
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РОЗВИТОК СИСТЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ ЄС

Потрясіння у фінансовій сфері, спричинені глобальною фінансовою кризою, спонукали до життя абсолютно нові форми взаємодії держав-членів ЄС. Ці форми призвели до централізації банківського регулювання, яка не завжди знаходить фундамент в міжнародно-правових договорах, на основі яких функціонує європейська інтеграційна освіта.

У Європейському Союзі актами вторинного права створено специфічну систему регулювання діяльності кредитних організацій. Метою цієї системи є створення у даному інтеграційному об'єднанні єдиного банківського ринку.

Реформа у фінансовому секторі ЄС розпочалася зі спрощення та раціоналізації процедури прийняття рішень. Розроблена процедура отримала назву «Ламфалуссі процес» (Lamfalussy Process), що виражається у створенні нової організаційно-правової структури у сфері регулювання фінансових послуг. Процес Ламфалуссі був представлений у 2001 р. як результат реалізації заходів, передбачених Планом дій у сфері фінансових послуг (Financial Services Action Plan) [1], основна мета якого полягала у інтеграції ринку фінансових послуг.

У момент найгострішої фази фінансової та економічної кризи 2008–2009 р. стало очевидно, що чинна структура не підходить для врегулювання масштабних банківських криз. Обговорення необхідності проведення реформи правового регулювання фінансового сектору ЄС поновилося з новою силою. Європейські законодавці пропонували два напрями її проведення – гармонізацію норм та зміну організаційно-правової структури європейського нагляду над фінансовими ринками. Проект реформи було розроблено робочою групою під головуванням Жака де Лароз'єра (з 1978–1987 – директора-розпорядника Міжнародного валютного фонду, з 1987–1993 – голови Банку Франції, 1993–1998 – голови Європейського банку реконструкції та розвитку) та викладено у спеціальній доповіді групи від 25 лютого 2009 [2]. Ця доповідь визначала новий підхід до макропруденційного та мікропруденційного нагляду за банками, які здійснюють транскордонну діяльність.

Зміни інституційної структури, які запропонував де Лароз'єр, стали важливим етапом у розвитку інтеграції у сфері фінансового регулювання ЄС. Однак вони були лише частиною масштабної реформи, головною метою якої стало створення Єдиного механізму нагляду як одного з елементів Європейського банківського союзу.

У 2011-2014 роках було проведено реформу банківського регулювання ЄС, згідно якої спершу було засновано Європейський банківський орган, а потім значний обсяг наглядових повноважень за найбільшими банками держав-членів було передано від національних регуляторів до Європейського центрального

банку. Заснування Банківського союзу означало подальшу централізацію на рівні інститутів та органів ЄС нормотворчих та наглядових функцій у сфері банківського нагляду, а й у сфері фінансового оздоровлення та страхування вкладів.

Запровадження Єдиного наглядового механізму ознаменувало перехід від традиційних принципів співробітництва та кооперації національних органів до централізованої системи нагляду в Єврозоні, що ґрунтується на застосуванні принципів субсидіарності та пропорційності.

Серед джерел банківського права ЄС основне значення має Договір про Європейський Союз (ДЄС) та Договір про функціонування Європейського Союзу (ДФЄС)[3]. Регулювання банківської діяльності інститутами та органами ЄС обмежено компетенцією європейської інтеграційної освіти, яка передбачена ДЄС та ДФЄС. Таке регулювання не може бути всеосяжним через характер Європейського Союзу як об'єднання держав, створеного з урахуванням міжнародного договору. У п.1 ст. 5 ДЄС прямо йдеться про принцип надання повноваження як обмежувача компетенції Союзу: «принцип наділення компетенцією регулює межі компетенції Союзу». А в п. 2 ст.5 ДЄС розкривається істота цього принципу: «Союз діє лише у межах компетенції, яку надали йому у Договорах держави-члени задля досягнення цілей, встановлених цими договорами» [4].

Чинна інституційна структура банківського регулювання була сформована як відповідь на руйнівні наслідки міжнародної фінансової кризи 2007-2009 років у два етапи:

1) централізація системи регулювання та нагляду на фінансових ринках шляхом створення Європейського банківського органу (ЕВА) та двох інших органів у сфері страхування та цінних паперів (2011 р.);

2) передача функції банківського нагляду за великими банками зони євро ЄЦБ та заснування банківської спілки ЄС (2014 р.).

Метою діяльності Європейського банківського органу є покращення функціонування внутрішнього ринку, включаючи ефективне та послідовне регулювання та надгляд, забезпечення єдності та належного функціонування фінансових ринків, зміцнення міжнародного співробітництва наглядових органів, запобігання регулятивному арбітражу, забезпечення належного регулювання кредитного та інших ризиків, посилення захисту прав споживачів.

Для досягнення перерахованих цілей ЕВА наділяється повноваженнями, до яких, зокрема, належать:

1) розробка проектів регулятивних та виконавчих технічних стандартів;
2) видання керівних принципів (guidelines) та рекомендацій;
3) у певних випадках – прийняття індивідуальних рішень, обов'язкових для уповноважених наглядових органів держав-членів та банків;

4) здійснення медіації та вирішення спорів між уповноваженими наглядовими органами;

5) збір та публікація на своєму сайті інформації про зареєстровані фінансові організації;

б) ведення централізованої бази даних зареєстрованих фінансових організацій у сфері своєї компетенції у випадках, передбачених галузевим законодавством.

Єдиний регуляторний механізм – це не лише перерозподіл повноважень між європейськими та національними наглядовими органами. Він є новою системою спільної реалізації наглядових повноважень, заснованої на засадах європейської інтеграції. Основна мета цієї системи – розробка одноманітних методів та високих стандартів роботи регуляторних органів у ЄС. Очевидно, що така система має бути максимально наближеною до всіх учасників ринку фінансових послуг, бути максимально прозорою і зрозумілою, мати високий рівень автономності, у тому числі фінансової, поєднувати регулятивні й контрольні повноваження.

Список використаних джерел:

1. European Commission Communication: Financial Services: Implementing the Framework for Financial Markets: Action Plan. URL: [https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-106-5020?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-106-5020?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true)
2. The high level group on financial supervision in the EU. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication14527_en.pdf
3. The Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. Consolidated versions 2016 // OJ C 202 (2016).
4. Tomášek, M., Šmejkal, V. та ін. Коментар до Договору про функціонування ЄС, Договору про ЄС та Хартії основоположних прав ЄС. Прага: Wolters Kluwer ČR, 2024, 1780 с.

Гончар К.О.

*к.е.н., викладач кафедри банківської справи
Одеський національний економічний університет*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНИМ РИЗИКОМ БАНКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Військовий стан в Україні, запроваджений у відповідь на російську збройну агресію, актуалізував та загострив всі ризики банківської діяльності. Одним з ключових ризиків, з яким зіштовхнулися усі банки України ще напередодні повномасштабного вторгнення, став операційний ризик. Масштабні DDoS-атаки на інформаційні системи банків, IT-інфраструктуру важливих об'єктів, портали державних установ України почалися від 15 лютого 2022 року та час від часу завдають шкоди діяльності українських банків і держустанов. Однак під операційним ризиком варто розуміти не лише кіберризик, це «імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих